Johtajaylilääkäri
Hoavdanjunušdoavttir

Sosiaali- ja terveysministeriö

LAUSUNTO ENSIHOIDON ILMAILUPALVELUIDEN JÄRJESTÄMISESTÄ SOTE-UUDISTUKSESSA DNRO STM/1443/2018

Lapin sairaanhoitopiiri kiinnittää huomiota HE 16/2017 vp täydentävän esityksen luonnoksessa seuraaviin seikkoihin.

Valmisteluprosessi herättää epäluottamuksen valmisteltuun esitykseen. Valmistelussa ei ole riittävästi hyödynnetty nykyisten vastuunkantajien osaamista. Luonnoksessa on virheitä ja puutteellisuuksia. Lausuntoaikaa asianosaisille on annettu kaksi viikkoa, johon sisältyy myös pääsiäispyhät. Järjestetty kuulemistilaisuus ei puolla lyhyttä lausuntoaikaa. Mitään mahdollisuutta käsitellä oleellisesti sote-palvelujen alueellisen rahoituksen kokonaisuuteen vaikuttavaa lakiesitystä kuntayhtymän päätöksentekoelimissä ei annetussa aikataulussa ole.

Keskeisenä ehdotuksena vastuu ensihoidon ilmailutoiminnasta ehdotetaan siirrettäväksi yliopistosairaanhoitopiirien yhdessä omistaman FinHEMS Oy:n omistuksen kanssa Pirkanmaan maakunnalle. *Mitään perustelua yhdelle maakunnalle vastuun säätämiselle ei esitetä*. Viitataan tarkoituksenmukaisuuteen, mutta tarkoitusta ei kuvata tai kerrota. Keskustelutilaisuudessa esitetty näkemys nykyisten FinHEMS omistajien, eli yliopistosairaanhoitopiirien keskinäisestä eripurasta ilmailutoimintaan liittyen ei ole ollut laajemmin tiedossa sairaanhoitopiireissä. Pirkanmaan valintaa vastuumaakunnaksi perustellaan useilla, mutta pääosin hallinnollisen vastuun kannalta epärelevanteilla syillä.

Luonnoksen tavoitteita ja keskeisiä ehdotuksia kuvaavassa luvussa 2 *ei mainita yhtään tavoitetta esitykselle*. Toisessa kappaleessa kerrotaan, että ilmailutoiminta on perusteltu toteuttaa keskitetysti. Esityksessä kuitenkin on kyse hallinnon ja järjestämisvastuun keskittämisestä yhdelle maakunnalle ja perustelut, jos niitä on, tulisi kohdentua tuohon ratkaisuun. Ilmailutoiminta tulee jatkossakin toteuttaa hajautetusti.

Yleisperusteluissa on *virheitä ja puutteita*. Esimerkiksi rajavartiolaitoksen helikoptereiden käyttömäärät Lapin alueella ovat noin 75 sairaanhoidon tehtävää vuositasolla, koko maassa noin kolmesataa eikä 50. Lentotoiminnan kerrotaan olevan tekniseltä luotettavuudeltaan huippuluokkaa. Oleellisempi olisi kuitenkin tieto siitä kuinka suuri osa potentiaalisista tehtävistä jää sääolosuhteiden vuoksi suorittamatta, joka mm. liittyy rajavartioston helikopterien käyttöön. Ensihoidon ilmailutoiminnan nykyiset kustannukset on kuvattu väärin. Valtion kustantaman lentotoiminnan kustannukset ovat noin 23,5 M€ ja tukipalveluiden (hallinto, tukikohdat, maayksiköt, ICT jne) noin 6 M€. Lisäksi sairaanhoitopiirien kustantaman varsinainen ensihoitopalvelun kustannus on noin 6 M€ vuositasolla.

Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Hallintokeskus
PL 8041
96101 ROVANIEMI

Puhelin (016) 3281
Telefax (016) 328 2029
Sähköposti: etunimi.sukunimi@lshp.fi
Y-tunnus: 0819616-7

Lapin sairaanhoitopiirin kannalta oleellista on huomioida *olosuhteiden merkitys* helikopteritoiminnan toteuttamistapaan. Lapin FH51 on ensihoitotasoinen helikopteri, ei lääkärihelikopteri. Tehtäväprofiili eroaa muista siten, että potilaan nopea sairaalaan kuljettaminen ensihoidon jälkeen korostuu. Oleellista on myös voida hyödyntää helikopteria potilaan kuljetukseen kohteista tilanteissa, joissa maakuljetus aiheuttaisi pitkäaikaisen ja laajan alueellisen ensihoitotyhjiön. Nykyisellään FinHEMS saa Kelan korvauksia potilaiden kuljetuksista lähes miljoona euroa vuodessa, suurin osa korvauksista tulee Lapin alueella tapahtuvista kuljetuksista.

Lapin kannalta on tärkeää voida käyttää *rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien helikoptereita* tilanteissa, joissa FH51 on tehtävällä tai ei pysty sääolosuhteiden vuoksi lentämään. Lisäksi pohjoinen osa Lappia on käytännössä FH51 ulottumattomissa ja *Norjan ensihoitohelikopterit* suorittavat yhteistyön mukaisia tehtäviä Suomen puolella. Lakiehdotuksessa on kirjattu, etteivät maakunnat saa hankkia ilmailupalveluja muilta tuottajilta. Mahdollisuus rajat ylittävään yhteistyöhön ja virka-aputehtävien hyödyntämiseen on jätettävä maakuntien käyttöön ja kirjattava lakiin. Järjestämislain ehdotettu Xa § sisältää toistoa. Sen sijaan pykälässä tulisi selventää *onko Pirkanmaan vai palvelua käyttävä maakunta vastuussa virka-aputehtäviin käytettävien rajavartiolaitoksen tai puolustusvoimien tai rajat ylittävien yhteistyöhelikoptereiden ilmailupalvelun kustannuksista*.

Maakunnille ilmailutoimintaan osoitetun valtion *rahoituksen määräytymisperusteet ovat epäoikeudenmukaiset*. Lapin olosuhteissa, joissa useat kunnat ovat yksistään muun maan maakuntien kokoisia, syntyy vähäisestä asukasmäärästä huolimatta helikoptereille pitkien lentomatkojen vuoksi suuria kustannuksia. Sama olosuhteiden aiheuttama kustannusten suuruus näkyy Lapin ensihoidon muussakin kustannusrakenteessa. Pienet yhteisöt kaukana toisistaan, edellyttävät yhdenvertaisen palvelutasopäätöksen vuoksi päivystäviä yksiköitä väestöön suhteutettuna merkittävästi enemmän kuin tiiviimmin asutuissa maakunnissa. Pitkien etäisyyksien vuoksi ensihoitoyksiköt ovat huomattavan osan valmiusajasta tien päällä potilaita kuljettamassa ja hoitamassa. *Lisäksi Lapin sairaanhoitopiiri kustantaa yksin FH51 ensihoitohenkilökunnan kun lääkärihelikopterien hoitohenkilökunnan palkkauskustannukset kohdentuvat yliopistosairaanhoitopiireille*. Pelkästään väestörakenne ja tarvetekijät eivät näin ollen ole oikeudenmukainen peruste Lapin alueen sote-rahoituksen määrittämiseen ensihoidon, sen ilmailutoiminnan eikä muunkaan sote-palvelun kannalta. Pieni lisä harvasta asutuksesta ei korvaa olosuhteiden aiheuttamaa kustannusrasitetta.

Lapin maakunnalle luonnoksen mukaisesti esitetyn rahoituksen ja kustannusvastuun erotus merkitsee maakunnalle aiemmin lainsäädännön valmistelussa esitettyjen rahoitushaasteiden lisäksi 1,8 M€ lisäkustannusta vuositasolla. Se tulee rahoittaa muita palveluja karsimalla. Velvoite on kohtuuton ja vertautuu 40-50 henkilötyövuoden karsimiseen palveluiden tuottamisesta. Kuulemistilaisuudessa 9.4.2018 VM:n edustaja ilmoitti, ettei lausuttavana olevan täydentävän lakiluonnoksen rahoittamiseen tosiasiassa tule esitettyä 30 miljoonaa euroa valtion lisärahoitusta koska maakuntien rahoituslakia ei avata ja ilmailutoiminnan kustannukset sisältyvät jo esiteltyihin maakuntien rahoitusratkaisuihin. Tämä tarkoittaisikin Lapin maakunnalle todellisuudessa noin 3 miljoonan euron lisärahoitusvastuuta, jota ei voi mitenkään lausuttavana olevasta esityksestä päätellä. Esitetty tulkinta on korjattava koska maakunnille uusi rahoitettava tehtävä ollaan vasta säätämässä lakipakettiin eikä sitä tietenkään ole voitu laskea etukäteen maakunnan rahoitukseen. Mikäli lisärahoitusta ei kyetä käsittelyssä olevan maakuntien rahoituslain

puitteissa toteuttamaan, on *rahoituslakia täydennettävä ilmailutoiminnan vastuun siirron yhteydessä*.

Lakiluonnoksessa esitetään vastuumaakunnalle oikeutta laskuttaa säädettyjen periaatteiden mukaisesti muita maakuntia ja käyttää FinHEMS:n voitto yhtiön omaan toimintaan ja osaamisen kehittämiseen. Voittoa ei siis haluta velvoittaa palautettavaksi maksajille, jotka eivät tosiasiassa voi vaikuttaa yhtiön toimintaan. Ratkaisu kannustaa yritystä ja omistajamaakuntaa arvioimaan menot varmuuden vuoksi välttämätöntä suuremmiksi. *Kannuste on rakennettu väärin ja tulee toteutuessaan nostamaan tarpeettomasti ilmailutoiminnan kustannuksia.*

Ilmailutoiminnan kustannuksista 60 % ehdotetaan laskutettavaksi maakunnilta hälytystapahtumien perusteella. Ratkaisua ei perustella mitenkään. Käytännössä ilmailutoiminnan suuret kustannukset aiheutuvat kuitenkin varautumisesta ja helikopterin käytöstä aiheutuu vain muutaman prosentin osuus kustannuksista. Oikeudenmukaisempi rahoitusratkaisu näin ollen olisi jakaa kaikille maakunnille yhdenmukaisesti päätetyn tavoitettavuuden piiriin kuuluvien asukkaiden lukumäärän perusteella maksuosuus kokonaiskustannuksista. Mikäli haluttaisiin kannustaa yksittäisiä maakuntia kustannustehokkaaseen ilmailutoiminnan ohjaamiseen, voitaisiin ajatella yksittäisen maakunnan ratkaistavissa olevien toimintojen rahoituksen toteuttamista käytön perusteella. Jos yksittäinen maakunta voisi vaikuttaa viidennekseen alueensa ensihoidon ilmailutoiminnasta, olisi sen vaikutuspiirissä noin 1 % toiminnan kokonaiskustannuksista. Tuon kustannuksen jakamista käytön perusteella tuskin kannattaisi säätää. *Maakunnille säädettävä osuus rahoituksesta tulisi siis toteuttaa kiinteällä saavutettavan väestön määrään pohjautuvalla valmiuskorvauksella.*

Esityksen perusteella on epäselvää miten ilmailutoiminnan toteuttamisen kustannusten muutoksista jatkossa päätetään. Näyttää siltä, että Pirkanmaan maakunnalla tulee olemaan oikeus todeta toiminnan hinta ja laskuttaa sen mukaan maakuntia ilman, että maakunnilla olisi tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa omiin kustannuksiinsa noilta osin. Ratkaisu on erittäin huolia herättävä, riippumatta siitä mikä maakunta määrättäisiin yksin vastuuseen tehtävästä. *Kaikkien maakuntien kannalta olisi turvallisempaa velvoittaa yliopistosairaaloista ja niiden ensihoitokeskuksista vastaavat maakunnat yhdessä vastaamaan ilmailutoiminnasta ja omistamaan FinHEMS sen toteutusta varten. Vaihtoehtoinen vastuunkantaja olisi valtio tai kaikkien maakuntien yhdessä omistama FinHEMS.*

Ehdotus ei ole lähellekään valmis ja vaatii paljon huolellista valmistelua ennen kuin sen perusteella voidaan ensihoidon ilmailutoiminnasta säätää.

Jari Jokela
sairaanhoitopiirin johtaja

Jukka Mattila
johtajaylilääkäri

Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Hallintokeskus
PL 8041
96101 ROVANIEMI

Puhelin (016) 3281
Telefax (016) 328 2029
Sähköposti: etunimi.sukunimi@lshp.fi
Y-tunnus: 0819616-7